

The background features a series of concentric, overlapping circles in shades of blue, teal, and light green. On the left side, there is a vertical circuit board pattern with black lines and small white circles representing components.

„PŘEDSTAVOVAL JSEM SI VŠE JINAK. ALE
NUTNO SMÍŘITI SE SKUTEČNOSTÍ A VIDĚTI
VĚCI, JAKÉ SKUTEČNĚ JSOU.“

(ZMOUDŘENÍ DONA QUIJOTA, 1911)

IMPRESIONISMUS A SYMBOLISMUS – DOKONČENÍ (ŠRÁMEK, DYK)

EXPRESIONISMUS

NOVOKLASICISMUS, PRAGMATISMUS

(CIVILISMUS, VITALISMUS...)

DEKADENTNÍ DRAMA (DOKONČENÍ)

- **Jiří Karásek ze Lvovic (1871–1951)**
- *Hořící duše* (1899) – komorní psychologické drama ženy
- *Apollonius z Tyany* (1905) – aktovka, vyznívající jako manifest krajního individualismu, projevuje se zde zřetelně vliv výtvarné secese
- *Sen o říši krásy* (1907) – publikovaná s úvodním pojednáním o podstatě nové dramatiky. Podtitul „čínská pohádka o dvou dějstvích“. Když hru psal, představoval si, že má být hrána loutkami čínského divadla
- „Dokonalá illuse jest možna jen u loutek: herci nedokáží, ani když jsou nejdokonalejší, než že divák jest přesvědčen o šerednosti toho, co ze skutečnosti na jeviště přenášejí. A potom: herec není nikdy pouze tím, co má hráti. Loutka však, jež představuje císaře, jest a zůstane vždy císařem.“
- Historická dramata: *Cesare Borgia* (1908), *Král Rudolf* (1915)
- Další autoři:
- **Jaroslav Maria (1870–1942)**
- **Rudolf Krupička: Vršovci** (1919)

IMPRESIONISMUS

- Jaroslav Kvapil (viz *Princezna Pampeliška, Oblaka, Přítmí...*)
- Fráňa Šrámek
- Jiří Mahen
- Božena Viková-Kunětická
- Růžena Svobodová – *V říši tulipánků* (1903), secesní a symbolistní motivy

mladá dívka nucená do sňatku se starým a hloupým, ale bohatým vdovcem se spojí s mladým, chytrým, ale chudým milencem a nakonec vyhraje

- Helena Malířová – *Bratrství* (1905)

- Fráňa Šrámek (1877–1952)

- *Červen* (1905)

- *Léto* (1915) – konfrontuje různé formy citového zaujetí a erotické touhy.

- Příznačným znakem pro impresionisty jsou projevy přírody, které ilustrují celý příběh. Hra je zasazena do prostředí venkova, příroda je tedy součástí celého děje, autorovým záměrem je oslavit její krásy. Jelikož se hra odehrává za teplého léta, výrazným motivem je tu slunce a jeho záře: „Sluneční světlo, mřežované větvemi, padá u okna na podlahu.“ *Léto* ztělesňuje symbol mládí, lásky a života. Je ztvárněno ve všech svých fázích a proměnách: ráno, odpoledne, ale i večer a v noci.

- *Měsíc nad řekou* (1922)

LÉTO – 1915, RUŽENA NÁSKOVÁ (VALČA PEROUTOVÁ), VOJTA MATYS (JAN SKALNÍK)

V Praze 10. 3. 1915

Velectěný pane!

Vaši komedii „Léto“ jsem už přečetl a chci Vám hned povědět, že mne poslední dobou máloco naplnilo tak živým, teplým a milým dojmem jako tato Vaše půvabná práce. Mám z ní opravdu radost — ale také strach.

Strach jakožto člověk, jemuž připadá úkolem ztělesniti ji teď na jevišti. Především se bojím, že hlavní mužskou roli, Jendu,¹ stěží obsadím tak, aby jí divák porozuměl. A pak nevím, nevím, podaří-li se divadelním prostředkům vůbec vystihnouti tu krásnou, voňavou atmosféru Vaší komedie, jež má tak málo vnějšího děje a tolik vnitřního kouzla. Toť se ví, že všechny tyto pochybnosti a starosti neodradí mne od mého úmyslu, doporučiti Vaši hru ihned k provedení. Máte-li někdy pokdy, neobtěžujte si mne navštívit, neboť o ledačems bude dlužno promluvit si ještě ústně. Spěchám Vám prozatím jen povědět, že se mi Vaše práce líbila, a těším se s Vámi na shledanou. Se srdečným pozdravem Váš

Kvapil

Ve Vršovicích, 11. března 1915

Slovutný pane,

velikou radost jste mi způsobil svou zprávou, že se Vám má hra líbí; k hlubokým, upřímným díkům také mne zavazujete svou laskavou ochotou, s jakou jste si neobtěžoval přikročiti hned k četbě rukopisu; prostě, šťastným a vděčným mne učinila Vaše zpráva. Leč — také Váš strach z ní na mne přeskočil; padlo to na mne jako zimnice, jižjiž jsem viděl veliký debakl, hluché hlediště atd. Pak jsem ale zavřel na okamžik oči, dal jsem několikrát předefilovati kolem nich Janu Skalníkovi — a již jsem opět nabyl důvěry, tím rychleji a tím spíše, když jsem si uvědomil, co všechno mohu očekávati od Vaší laskavé iniciativy při vtělování mé hry na jevišti. Pravda, nedostatek vnějšího děje je zřejmým minus mé hry; ale zdá se mi, že se mi podařilo vložit do hry něco, co tento nedostatek nahradí, a čím záhy, po prvních scénách, navážeme živý, teplý kontakt s hledištěm. Vaším obavám o obsazení Skalníkovy role rozumím. Nebezpečí její vězí právě v pubertní přemetnosti hrdinově, v náhlých, ostře vyšrafovaných přechodech z pokorné, exaltované oddanosti k odboji, z chlapecké prostomyslnosti k mužskosti, v zmateném mísení snu a reality — tento hoch je v ustavičném vnitřním pohybu ve směrech nahoru nebo dolů, jde to u něho stále všechno ráz na ráz, jsou tu vždy jen nejzákladnější črty tohoto vnitřního dění — — chápu velmi dobře Vaše obavy o obsazení této role. Kéž se Vám to, vážený pane, přece jen podaří!

A tu jsem se užel. Vím, že mi letní text utělí se v skutečnou „Láto“ na

MĚSÍC NAD ŘEKOU

- Jaroslav Kvapil nikdy nереžiroval z připravené knihy. [...] Ani bohaté Šrámkovy poznámky mimo text mu nikdy nebyly vodítkem. [...] ‘Je to báseň’, říkal. A Šrámek, který se před původní premiérou Měsíce účastnil všech zkoušek, přerušil jednou své mlčení a vzrušeně zašeptal: ‘Ježíši Kriste, Kvapile, vždyť já jsem myslel, že jsem napsal veselohru!’“ (Šrámek 1967) Text se pak podle svých slov snažil ještě víc přiblížit Kvapilovu režijnímu vidění. „Nazval jsem Měsíc nad řekou původně komedií; když jsem však tenkrát chodil na zkoušky, čím dál tím víc jsem viděl, že je to vlastně smutná záležitost, hlavně Slávka. Tak jsem se pokoušel Kvapilovi ještě trochu smutku navíc do hry vpašovat...“ (-sm- 1947)

SYMBOLISMUS

- **Viktor Dyk** – symbolistně-dekadentní počátky (Moderní revue)
- **Otakar Theer**
- *Faethón* (1916) – symbolická oslava velkého hrdinského činu, jehož inspirativní smysl se neztrácí, i když hrdina zahyne před dokončením úkolu. Volný verš (supplementum Theatralia)
- **Otokar Fischer** – *Přemyslovci* (1918) – pracuje podobně jako Theer s typicky symbolistickým útvarem volného, tónicky uspořádaného verše
- **F. S. Svoboda** - *Čekanky* (1900), *Olga Rubešová* (1902)
- **Stanislav Lom**

VIKTOR DYK

- Kritika realismu a naturalismu
- motiv deziluze, zklamaných nadějí, jež si hrdina vytváří ve svých představách a touhách a které se pak rozbíjejí nárazem na krutou skutečnost.
- Soubor *Tragikomedie* (1902) – první *Pomsta* (1896)
- *Smuteční hostina* (1906)
- *Posel* (1907)
- Vrcholné drama *Zmoudření Dona Quijota* (1913), časopisecky 1911, poprvé hráno F. Zavřelem na Vinohradech, 4. 6. 1914, V. Vydra Quijota
- *Veliký Mág* (1914) – supplementum Theatralia
- *Ondřej a drak* (1919)

ZMOUDŘENÍ DONA QUIJOTA (1911)

- ideové drama, hra postavená na tezi, respektive antitezi, již tvoří rozpor mezi snem a skutečností, v širším smyslu pak touha po hrdinství a absolutnosti krásy a lásky na jedné straně, a malostí všední reality a pragmatického racionalismu na straně druhé
- „stává se tragédií věčného rozporu reality a illusí, tragédií marné touhy lidského ducha po čisté velikosti, po čisté kráse.“
- „Viktor Dyk jako romantický idealista v sebezapření sleduje realitu z pozic moderní skepse přelomu věku. Skepse, která pramenila v rozčarování z realizace civilizačních snů 19. století a v českém prostředí i z jakoby nezužitkované realizace české jazykové kulturní svébytnosti. Jakoby v duchu této skepse činí Viktor Dyk zmoudření Dona Quijota – a je to Don Quijote ‚v českém vydání‘, vytěžený z reflexe vlastní zkušenosti – předmětem výčitky své době a svým krajanům.“ (Vostrý – Sílová 2017)
- První divadelní provedení v režii F. Zavřela (prem. 6. 4. 1914) v Městském divadle na Královských Vinohradech– je považováno za první expresionistickou inscenaci v českém divadle.

DYK: *VELIKÝ MÁG* (1915)

- V textu se opakuje quijotovský rozpor mezi snem a pragmatismem všední skutečnosti, obohacený o spor mezi „milovat“ a „mít“, tedy mezi láskou a sobectvím. V Janových argumentech zaznívá quijotovský protiklad mezi láskou ke skutečné ženě a touhou po ideální lásce v podobě dokonalého uměleckého díla.
- Hlavním inspiračním zdrojem Dykova dramatu je pravděpodobně Goethův *Faust*, zejména jeho druhý, filosoficky založený díl (1831). Dyk využívá motiv smlouvy, byť v jeho hře není zpečetěna krví, ale, podobně jako u Goetha, je spojena s určitou lhůtou a s předem stanoveným okamžikem konce života. Podobně převzal i motiv bohatství a lásky, které Mág Janovi jako pokušitel slibuje.

EXPRESIONISMUS

- Centrem expresionistického dramatu Brno – Literární skupina
Lev Blatný, Bartoš Vlček, Čestmír Jeřábek, Jiří Wolker

Dále:

- Jan Bartoš: *Krkavci* (1920)
- Ladislav Klíma a Arnošt Dvořák: *Matěj poctivý* (1922)
- Bratři Čapkové: Karel: *R.U.R.* (1920), oba bratři: *Ze života hmyzu* (1921)
- Vybraná díla Fráni Šrámka, Edmonda Konráda, Kolmana Cassia, F. X. Šaldy, Stanislava M. Loma, F. Zavřela

NOVOKLASICISMUS

- Stati F. X. Šaldy:
<https://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/view/uuid:98439730-915f-11dd-93a9-000d606f5dc6?page=uuid:475f7390-90ae-11dd-9e76-000d606f5dc6>
(pokr. 12. a 19. 1. 1912)

ly směřuje k největší ryzosti a vytříbenosti.
tu Po tomto úvodě mohu promluvit o pojmu,
o- jehož jméno jsem podepsal těmto řádkům, bez
ní bázně, že mně bude špatně rozuměno. Novo-
klassicism jest něco více než pouhá literární
a- nebo výtvarná móda; novoklassicism jest hnutí
uměleckého dneška, které chce vrátiti raciona-
lismu ten podíl, který mu v básnické nebo
ze umělecké tvorbě náleží — tomu racionalismu,
á- který bezesporně podceňovala naše bezdrostřední
mu naturalistická nebo novoromantická minulost.
e- Znova kladou se na básníkovo a umělcovo
pá myšlení požadavky, které se snad zdají dnešku
d- upřílišené a přikře tvrdé nebo abstraktní, ale
e- nad nimiž se nepozastavoval a které napl-
o- ňoval běžně umělec i v době renaissanční, i v
y- době klassické nebo empírové.
ré
sti Ve Francii jako v Německu ozývají se hlasy

DOPORUČENÁ LITERATURA

- Augustová, Jungmannová, Merenus: *Expresionistické drama z českých zemí*. Praha: Academia, 2021.
- Kol. autorů: *Dějiny české literatury 4*. Praha: Victoria Publishing, 1995
- *Lexikon české literatury*, vybrané díly. Praha: Academia
- Rutte, Miroslav: *Nové cesty českého dramatu. Nové české divadlo 1918–1926*. Praha: Aventinum 1927
- Götz, František – Tetauer, Frank: *České umění dramatické (činohra)*. Praha: Šolc a Šimáček, 1941
- Janoušek, Pavel: *Rozměry dramatu*. Praha: Panorama, 1989
- Korespondence Kvapil-Šrámek:
https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/108588/D_ScientiaeLitterarum_23-1976-1_13.pdf?sequence=1